

Трина ВАРИВОДА

*аспірант кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю
та кримінального права Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника*

ORCID: 0000-0002-6728-3696

ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЇ ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

В епоху стрімкого розвитку новітніх технологій суспільство переходить від постіндустріальної до нової фази свого розвитку – інформаційної. Право, як одне з найбільш консервативних суспільних явищ, не може ігнорувати науково-технічний прогрес. Більше того, сучасні правові системи потребують гнучкості та ефективного застосування як до традиційних способів людської взаємодії, так і до «електронних відносин». Інформатизація суспільних відносин не повинно створювати будь якої загрози принципам демократичного устрою, а лише доповнювати їх. Одним з ключових елементів демократичного устрою є судова влада. Тому, запровадження системи електронного правосуддя гостро обговорюється серед науковців та практиків.

03 жовтня 2017 року Верховною Радою України прийнято Закон про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів України, яким запроваджено створення та функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) [1]. Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи було затверджено Вищою радою правосуддя 17 серпня 2021 року [2]. Запуск перших трьох модулів ЄСІТС відбувся 5 жовтня 2021 року [3]. Запрацювали підсистеми «Електронний кабінет», «Електронний суд» та підсистема відеоконференцв'язку, що суттєво спростило обмін процесуальними документами в електронній формі між будь якими учасниками судового процесу [4].

Позитивні тенденції інформатизації судових процесів не стосувались кримінального судочинства, оскільки згадані нормативно-правові акти не вносили змін до Кримінального процесуального кодексу України. Введення воєнного стану на території України створило нові виклики для кримінального судочинства. З метою забезпечення усіх прав та обов'язків учасників кримінального провадження, дотримання строків у кримінальному провадженні, спрощення та прискорення усіх етапів судового розгляду 23 лютого 2024 року прийнято Закон про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [5]. Проаналізуємо основні процесуальні зміни [6]:

1. Обов'язок реєстрації офіційних електронних адрес для визначеної категорії осіб. КПК встановлює вимогу щодо реєстрації офіційних електронних адрес в ЄСІТС та/або її окремих підсистемах (модулях) в обов'язковому порядку для адвокатів, нотаріусів, приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів, а також органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Варто зазначити, що цивільний, господарський та адміністративний процеси передбачають такий обов'язок і для юридичних осіб усіх форм власності.

2. Можливість отримання учасниками кримінального провадження копії процесуальних документів в електронному форматі. Якщо інші учасники кримінального провадження, крім осіб, які реєструють офіційні електронні адреси в ЄСІТС та/або її окремих підсистемах (модулях) в обов'язковому порядку, мають офіційні електронні адреси, то за наявності технічної можливості та письмової заяви, поданої в конкретному кримінальному провадженні, копії таких документів направляються зазначеним особам з використанням Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи та/або її окремих підсистем (модулів) в електронній формі. Якщо порівнювати з іншими процесуальними кодексами, то за наявності в учасника справи електронного кабінету, суд надсилає усі документи виключно за допомогою ЄСІТС без необхідності подання учасниками відповідних письмових заяв.

3. Електронна форма здійснення виклику в кримінальному провадженні. Особа має право подати письмову заяву про здійснення виклику та/або одержання повісток про виклик в конкретному кримінальному провадженні з використанням ЄСІТС та/або її окремої підсистеми (модуля). За наявності технічної можливості виклик такої особи буде здійснено в електронному форматі. Днем вручення повістки про виклик до слідчого судді, суду є день отримання судом повідомлення про доставлення повістки про виклик до слідчого судді, суду на офіційну електронну адресу особи.

4. Можливість здійснення дистанційного судового провадження поза межами приміщення суду. Підставою для дистанційного судового провадження є, зокрема, введення воєнного стану або здійснення судового провадження під час карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України. Нововведенням є можливість дистанційної участі осіб поза межами суду з використанням власних технічних засобів. Не пізніше як за 5 днів до судового засідання учасник кримінального провадження подає клопотання про участь в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду. Ризики технічної неможливості участі в такій відеоконференції несе учасник, який подав відповідне клопотання. Допит свідка, потерпілого, спеціаліста в режимі відеоконференції здійснюється в приміщенні суду. У виключних випадках в умовах воєнного або надзвичайного стану суд має право допитати свідка, потерпілого в судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів.

Вважаємо, що згадані нововведення позитивно вплинуть на кримінальний процес та кримінальне судочинство в цілому. Можливість дистанційної участі осіб в кримінальному провадженні поза межами приміщення суду забезпечить скорочення терміну розгляду справ судами. Очікуємо наступний кроком інформатизації судового розгляду кримінальних проваджень – запровадження електронного документообігу усіх процесуальних документів між сторонами, іншими учасниками та судом.

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03 жовтня 2017р. № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text> (дата звернення 05.04.2024).
2. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021р. №1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (дата звернення 05.04.2024).
3. Електронне судочинство в дії: Україні офіційно починають функціонувати три підсистеми (модулі) ЄСІТС. URL: <https://hcj.gov.ua/news/elektronne-sudochynstvo-v-diyi-v-ukrayini-oficiyno-pochynayut-funkcionuvaty-try-pidsystemy> (дата звернення 05.04.2024).
4. «Електронний суд»: практичний досвід користувача. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/225650_elektronniy-sud-praktichniy-dosvd-koristuvacha (дата звернення 05.04.2024).
5. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 13 квітня 2012р. №4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2880> (дата звернення 05.04.2024).

Варивода І.М. Впровадження ідеї електронного суду в кримінальному судочинстві

У статті висвітлюється процес інформатизації кримінального провадження шляхом впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) та її застосування у кримінальному судочинстві. Автор аналізує еволюцію законодавства щодо використання інформаційних технологій у кримінальному провадженні. Особлива увага приділяється основним нововведенням, серед яких: обов'язкова реєстрація офіційних електронних адрес для певних категорій учасників процесу, можливість отримання процесуальних документів в електронному форматі, здійснення електронного виклику та проведення дистанційного судового провадження поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів учасників кримінального провадження. Обґрунтовується позитивний вплив цих нововведень на ефективність кримінального судочинства, зокрема в умовах воєнного стану. Автор прогнозує подальший розвиток електронного кримінального провадження в напрямку повного електронного документообігу всіх процесуальних документів між

учасниками кримінального провадження та судом. Стаття вносить вклад у розуміння сучасних тенденцій інформатизації кримінального провадження та їх впливу на забезпечення принципів демократичного устрою в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформатизація кримінального провадження, єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, дистанційне судове провадження, електронний документообіг, воєнний стан.

Varyvoda I.M. Implementation of the Electronic Court Concept in Criminal Proceedings.

The article highlights the process of informatization of criminal proceedings through the implementation of the Unified Judicial Information and Telecommunication System and its application in criminal justice. The author analyzes the evolution of legislation regarding the use of information technologies in criminal proceedings. Special attention is paid to the main innovations, including: mandatory registration of official electronic addresses for certain categories of participants, the ability to receive procedural documents in electronic format, electronic summons, and remote court proceedings outside the courthouse using participants' own technical equipment. The positive impact of these innovations on the efficiency of criminal proceedings, particularly under martial law conditions, is substantiated. The author forecasts further development of electronic criminal proceedings toward complete electronic document management for all procedural documents between participants in criminal proceedings and the court. The article contributes to understanding current trends in the informatization of criminal proceedings and their impact on ensuring democratic principles in the development of the information society.

Keywords: informatization of criminal proceedings, Unified Judicial Information and Telecommunication System, remote court proceedings, electronic document management, martial law.